DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

MEDICINA SIMPLICISSIM SVMMAE EFFICACIAE

QVAM

DIVINIS AVSPICIIS

IN ACADEMIA FRIDERICIANA,

GRATIOSO FACVLTATIS MEDICAE CONSENSV,

PRAESIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

ORDINIS MEDICI SENIORE & h. t. DECANO

PRO DOCTORIS GRADV

LEGITIME IMPETRANDO

Ad d. Martii Anno MDCCXXXI.

Publicæ eruditorum disquisitioni exhibet

LVCAS THEODORVS PYL

STRALSVNDENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI. Acad. Typogr.

VIRO.

PLVRIMVM. REVERENDO. AMPLIS
SIMO. ATQVE. DOCTISSIMO.

DOMINO.

M. PAVLO REHFELD.

ARCHI-DIACONO. AD. ÆDEM. S. NICOLAI.
QVÆ. SVNDII. EST.
FIDELISSIMO. MERITISSIMO.
FAVTORI. PARENTIS. LOCO.
PIO. ANIMI. ADFECTV. COLENDO.

DISSERTATIONEM. HANC. INAVGVRALEM.
CVM. VOTO.
PROSPERITATIS. OMNIGENÆ.
GRATIÆQVE. DIVINÆ.
SACRAM. FACIT.
AVCTOR.

DISSERTATIO INAUGURALIS.

DE

MEDICINA SIMPLICISSIMA SVMMÆ EFFICACIÆ.

PROOEMIVM.

Vemadmodum natura, ſapientiſſimum Altiſſimi DEI opificium, in admirandis ſuis quas præſtat operationibus, non varia, non diffuſa, ſed ſimplex eſt, ſive facili, ſimplici & compendioſa via, ratione ac methodo, in univerſo ſyſtemate, effectus & phœnomena ſæpius ſtupenda producit; ita, artificioſiſſimam corporis humani mechanicam, ſaluberrimum illud vitæ, ſani-

tatis, atque depellendi morbos negotium, eadem facili & simplici methodo administrare, quibus interiora naturæ & artis Medicæ, paulo accuratius, inspicere & perspicere integrum est philosophi, unanimiter utique confiteri tenentur. Hanc demum corporis nostri machinam, ex elateribus & tubulis varii generis, summa & divina arte sapientissime exstructam, ratione mixtionis vero ad extremam corruptibilitatem pronam, solo & unico motu sanguinis progressivo, debitis rerum heterogenearum, per emunctoria convenientia, excretionibus, ab omni corruptione vindicari, quid, quæso, potest esse simplicius, quid unquam compendiosius? Denique ipsum illum progressivum in orbem abeuntem fluidorum motum, solo & simplicissimo systoles & diastoles solidorum elastico motu sustineri, id etiam est, quod omnes solertiores naturæ indagatores in admirationem profundissimam abripit. Sicuti autem non tam multiplices multumque inter se dissidentes, sed perpaucas afflictionum morbificarum esse causas, quæ non semper tam natura differunt, quam pro locorum quibus insident diversitate, corporis sani & integri functiones varie lædunt & labefactant, saniori pathologiæ qui addiscendæ operam dederunt, non ignorant; ita ad morbos depulsandos, non tam ingenti medicamentorum copia, sed paucioribus saltim ac simplicioribus opus esse remediis in propatulo est: cujus rei veritatem, pauperes & plebeji, non pretiosis, sed

solis

ſolis domeſticis a morbo reconvaleſcentes, luculenter dant evictam. Quinimo antiquiſſimis temporibus, Medicinam tantum paucarum herbarum fuiſſe, Celſi teſtimonio, in principio ſtatim operis ſui, proditum ac confirmatum habemus. Mirum igitur, nec profecto ſapientior quisque admirari ſatis, quin credere vix poterit, quo fato & infauſto ſidere factum ſit, ut ars hæc ſalutaris & ſimpliciſſima, noſtris temporibus, tam immenſa medicamentorum compoſitorum, ex variis etiam diſſitiſſimis regnis advectorum, pretioſiſſimorum, omni arte vel paratorum aut excogitatorum mole ac farragine laboret, ut fere omnem exſuperet numerum; quorum, tot libri practici, pharmacevtici, botanici, omniumque fere regionum, urbium quoque præcipuarum diſpenſatoria, teſtes præbent locupletiſſimos. Digna ſane ſunt, ut animadvertantur, quæ in *limine præfationis* laudatus jam CELSVS propoſuit, hiſce verbis: *multiplex Medicina, neque olim, neque apud alias gentes neceſſaria, vix aliquot ex nobis ad ſenectutis principia perducit.* Et ipſe HIPPOCRATES *lib. de victu acutor: mox ſub initio*, valde laudat eos, qui paucis numero, bonis, & quæ morbo conveniunt, uſi ſunt medicamentis. Neque ad hujus veritatis dilucidationem, egregium illum ex PLINIO locum, quem adducit probatiſſimus ille ſcriptor JOH. LANGIVS *in epiſt.* prætermittendum, quin potius in medium proferendum exiſtimavi, *lib. XXIV. c. I.* his extantem: *Ex terræ naſcentibus nata*

medi-

medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia, paratu vulgo, inventu facilia, ac sine impendio ex quibus vivimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas invenere istas, in quibus sua cuique venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur, Arabia atque India in medio æstimantur, ulcerique parvo, medicina a rubro mari importatur; cum remedia vera pauperrimus quisque cœnet: Quadrat huc egregie DAMASCENI quod prodidit prudens consilium, *aph. 34. Pharmaca pauca tibi tenenda sunt, quorum operationes & potestates jam multoties expertus es. Totius enim multitudinis notitia incomprehensibilis est, ac cum per singulas volueris inquirendo discurrere, multiplici diversitate distentus, nescies, cui debeas fidem adhibere.* Equidem si quid ego judicare, sententiamque meam ex animo dicere debeo, artem nostram, cui utique divinæ laudes habendæ, si ad alteriorem perfectionis gradum perducendam velimus, inter maxima obstacula, hoc palmarium removendum esse duco, ut tam innumerabilium compositionum, maxima ex parte ineptissimarum & natura pugnantibus ex ingredientibus concinnatarum, tam Galenicarum quam Chymicarum penitus in exilium exacta mole; tutis, naturæ amicis, paucis & selectis, efficacibus tamen, plus simplicibus quam compositis, in Medicina, cum ad corpora a morbis vindicanda, tum ad sanitatem amissam restituendam morbosq; vincendos demum uti incipiamus remediis: quippe perpaucis & selectis horum generibus, con-

veni-

venienti methodo usurpatis, & olim & nunc, præstantissimos Medicorum, famam ac summam medendo celebritatem nactos, fuisse usos, vitas & acta eorum inspiciendo cognoscimus. Ego vero, cum specimen eruditionis publicum edendum sit, pernobile hoc & utilissimum argumentum mihi pertractandum proposui: rebus nimirum simplicissimis citra magnam artem & laborem conquisitis, quotidianis, diæteticis & quibus semper natura ad conservandum opus habet, tantam cum in morbis arcendis, tum sanandis, a sapientissimo Numine, inditam esse virtutem, ut sæpius his solis tutissime fidere, & sine alio magno Medicamentorum apparatu, Medici officium explere possimus exactissime. Quibus nostris conatibus, ut DEVS ex alto sua gratia assistat, humillime precamur.

§. I.

HIPPOCRATES antiquissimus ille & re vera optimus disciplinæ medicæ Præceptor ac Parens, uti omnia fere, quæ in monumentis immortali memoria dignis prodidit, summam in arte peritiam atque in observando solertiam spirant ac declarant; ita observatu dignissimus est locus, qui *primo* statim *libro, de arte* §. V. in conspectum venit, ita habens: *Multi ægri etiam citra Medicorum opem sanantur & sunt sanati, videtur autem, ut & qui Medicis non usi sunt in medicinam inciderint, per quam*

servati sunt; aut enim, pergit §. VI. *inedia, aut copioso cibo; aut uberiori potu, aut siti, aut balneis, aut laboribus, aut quiete, aut somno, & vigilia convaluerunt.* Quo præclustri loco, venerabilis Senex, complures ægrotantium, citra opem Medicorum, citra peculiarem medicamentorum apparatum, remediis familiaribus convalescere posse luculenter testatur. Hæc vero, non alia sunt, quam quæ classis rerum a Galeno sic dictarum non naturalium, sive quibus homo ad sustentandam vitam & valetudinem carere nequit, complectitur, ut sunt: inedia, sive abstinentia a cibis, victus largior, uberior potus, sitis, balnea, labor sive corporis motus & exercitatio, quies denique & somnus. Quibus gravissimus Auctor, magnam tam ad morbos præservandos, quam sanandos, vim atque potestatem, si quis recte iis utatur, attribuit. *Nam* uti §. VII. subiicit, *quæ ex hisce rebus profuerunt, ob rectum usum profuerunt, quæ vero nocuerunt, ob id, quod non recte usurpata sunt, nocuerunt.* Sane, sapientissimum hoc & magni in praxi medica momenti assertum, paulo accuratiorem, quam quisque putaverit attentionem & diffusiorem illustrationem meretur. Atque in hoc etiam nostra jam erit meditatio intenta, noster labor defixus, ut quæ & quanta inhæreat rebus hisce, quæ in vita habentur familiares ac domesticæ, & juvandi & medendi virtus, omnibus subinde aliis medicamentis superior, appareat quam clarissime.

§. II.

§. II.

Ex dictis igitur diæteticis nunc modo recensitis remediis, labor sive motus & exercitatio corporis, merito nobis primum differendi locum, quantum scilicet inde utilitatis, cum ad sanitatem conservandam, tum morbosas afflictiones avertendas propullulet, suppeditare videtur. In limine vero hujus disquisitionis statim monendum esse duximus: inter omnis generis remedia sive diætetica, sive pharmaceutica quibus in medendo utimur, nullum dari, cui, vel sanitatem conservandi, vel amissam restituendi vim ab eorum natura absolute dependentem assignemus, sed tantum, relatione facta ad corporis humani naturam, eorum virtutes æstimandas venire; quare non sine ratione cum ipso HIPPOCRATE statuimus: *naturam optimam morborum esse medicatricem*, insuper addimus, vitæ & sanitatis conservatricem, a morbis præservatricem & præcipuam remediorum operatricem. Per naturam vero corporis humani, quæ fundamentum ac principium, juxta laudatum Senem, omnis sermonis sive demonstrationis medicæ est, nihil aliud, quam œconomiam motuum vitalium, progressivi videlicet, combinatorii, secretorii & excretorii, in machina mere hydraulica, sive ex tubulis diversissimi generis, vi elastica contractili & distractili donatis composita, intellectum volumus; qui solidorum & fluidorum motus, si recte, & secundum leges æqualitatis, sive temperamenti se habent, omnes functiones quas partes

tes corporis nostri exercent, secundum regulam fiunt, & non modo vita, sed & integritas corporis & animi conservatur. Hos motus attente observare, sique a proportione & symmetria abeunt, & nimii evadunt, vel etiam vacillant variis ex caussis, & deficiunt, idoneis remediis in ordinem & moderationem reducere, unicum & vere præcipuum Medici esse officium recte judicatur. Quam mirabilem vero hoc nomine & genere, res supra ab Hippocrate recensitæ, motus machinæ nostræ ab ordine & regula deflectentes, in ipsam moderationem & æquabilitatem redigere, potentiam habeant, & inter eas maxime motus, id nunc paulo pressius declarabimus.

§. III.

Complures ex desidi, otiosa & laboris experte vita, præsertim si paulo pleniori victu utantur, inque primis sub cœlo inclementiori, inordinata animi perturbatione & ex neglecta venæ sectione, in difficiles diuturnas & obfirmatas ægritudines incidere; cujus generis quam maxime sunt pathemata spasmodico-flatulenta, hypochondriaca, colica, hysterica, item scorbutum, cachexia, nimiæ hæmorrhagiæ, lentæ febres & cutis defœdationes, immanes etiam dolores qui sæpe numero quoque ex calculo proveniunt, experientia quotidiana obvium & compertissimum est. Quos omnes dictos affectus, a nimis tardo, lento & difficili sanguinis & humorum circulo ac progressu, & exinde impeditiori facta fluidorum utilium sequestratio-

ne,

ne, humorumque vitalium, per excretionem inutilium depuratione, caussam & ortum repetere, identidem, qui puriori pathologiæ præceptis instructi sunt Medicis, non potest non esse notissimum. Solus vero conveniens corporis ejusque partium motus & exercitatio, eo præ aliis gaudet beneficii genere, ut æquabili & plane naturali, sive naturæ amico modo labascentem & deficientem solidorum & fluidorum motum excitet & hac ratione saluberrimas & valetudini conservandæ necessarias secretiones & excretiones, eam præsertim, quæ fit per illud fere catholicum cutis emunctorium promoveat, atque adeo dictas chronicas passiones, quæ omnes a stasibus, stagnationibus, infarctibus viscerum & nimiis ad certa loca sanguinis congestionibus pronascuntur, non modo feliciter avertat, sed & præsentes efficacissime vincat atque expugnet.

§. IV.

Sunt quidem nobis, ex remediorum maxime diaphoreticorum, sudoriferorum, confortantium ac spirituosorum classe, multa in promtu, quæ etiam cordis & arteriarum motum augendo, circularem sanguinis & humorum progressivum motum, neque minus ab eo dependentes secretiones & excretiones adiuvant; sed non æque tam secura, tam facili, tam æquabili & naturæ amica ratione, ac ipse motus & corporis exercitatio, id præstant. Nam hic sine violentia, sine addita interne humoribus quadam materia præca-

 lida

lida æstuante, salino-sulphureo-volatili, orgastica, qua pollent sudorifera operationem suam, citra virium jacturam exerit placidissime. Deinceps id peculiare & eximium habet motus remedium, præ diaphoreticis & sudoriferis, quod in arbitrio nostro positum sit, virtutem hujus remedii, pro rei natura & circumstantiarum ratione minuere, temperare atque intendere, quod a medicamentis intus sumtis, quorum operatio non est in nostra potestate, nequit expectari. Præterea etiam ob id, motus corporis, cum aliis de prærogativa contendere potest, quod præter evacuationes, vires & robur, corpori nonsecus ac animo addat, appetitum emortuum resuscitet, languentem erigat & digestionem vacillantem confirmet, blande videlicet spiritualscentiam sanguinis & humorum promovendo; id quod a plurimis aliis medicamentis, usu familiaribus, sperare nemo unquam poterit.

§. V.

Habemus hac in re, quam maxime, experientiam & auctoritatem veterum Medicorum suffragantem, qui tanta medicamentorum compositorum & igne chymico excoctorum, quæ nostra ætate, in pharmacopoliis conspicitur, carebant quidem; sed, re vera, ejusmodi diæteticis, inter quæ primas corporis motus & exercitatio tenet, plus certe, si ingenue veritatem fateri licet, in Medicina præstabant, quam nostri temporis Medici, innumeris suis pharmacis. Quot autem modos & species motuum, ad tuendam

& re-

& reparandam, pro cujusvis corporis natura & statu, valetudinem excogitaverint, id quam optime, ex eleganti illo libro, quem doctissimus Medicorum MERCVRIALIS, ex veterum consignavit monumentis, & *artis gymnasticæ* nomine insignivit, conspicitur. Potiora nos jam, inter innumera ex veterum probatissimorum Medicorum scriptis adducere volumus loca, ut hinc incomparabilis hujus remedii efficacia, ejus laus & encomium abunde eluceat. HIPPOCRATES enim *lib. I. de diæta* aperte scribit: *Homo edens sanus esse non potest, nisi etiam laboret*; & *in eodem libro*, ceu regulam sanitatis universalem inculcat: *mensuram motuum pro mensura ciborum semper esse æstimandam.* Neque hujus asserti ratio, intellectu difficilis est; quodcunque enim corpori ingeritur, eadem fere mensura, si istud non amplius augeatur, per evacuationes debet egeri, quas vero motus corporis convenienter institutus, præ aliis omnibus, egregie promovet ac moderatur. Spectant huc verba GALENI, quæ, *commentario, in hunc aphorismum*, habet: *Exercitatio omnium vitiosorum, qui in corporis profundo sunt, humorum purgationem supplet.* Cui sententiæ calculum addit AVICENNA *lib. I. F. E. N. c. I.* his verbis: *Possent homines, si debito tempore, exercitio ac labore uterentur, omnibus Medicis ac Medicamentis carere.* Intellige venæsectione, purgantibus, sudoriferis, diaphoreticis, aperientibus, incidentibus, attenuantibus; quippe horum virtus omnis, motui inest.

§. VI.

§. VI.

Consideratione porro dignissimum est, quod præter evacuantem, laudatum nostrum remedium, roborantem quoque virtutem possideat. Partibus enim imbecillibus, ipso HIPPOCRATE teste, tam internis quam externis robur adjicit. Hinc *Sectione IV. aph. 71. laborem articulis & carnibus cibum esse* prodidit: & *lib. de diæta* §. 38. perhibet: *laborem siccare & corpus robustum facere*. Nec non *lib. I. de diæta* §. 40. *deambulationem & alvum, & corpus, & ventrem siccare ac firmare*, affirmat; *lib. II. de diæt.* autem *in nimiis alvi fluxibus* eam commendat. Cui gravissimo Auctori nostro adstipulatur PLUTARCHUS *Oper. Tom. II. p.* 130. ita eloquens: *usus sermonis quotidianus, mirum dictu, quam utile sit genus exercitationis, non ad sanitatem duntaxat, sed etiam ad vires reparandas*: & CELSUS *lib. I. cap. 8.* & passim in suis operibus, claram vocem in stomachi vitiis, qui videlicet in ejus resolutione consistunt, magnopere commendat. Et profecto laudem suam, eximium hoc motus remedium, quo probatissimi viri & Medici illud affecerunt, suo jure meretur, ut etiam quasi medicinam universalem præservatoriam & curatoriam ipsi inesse recte putaverint. Hinc gravissimus ille Auctor & Philosophus, VERULAMIUS *lib. IV. de augm. scient. c. I.* ita differit: *vix aliquem in morbum inclinationem inveniri, quæ non exercitatione quadam propria corrigi possit.* Et PECHLINUS, *lib. obs. 34.* hæc habet: *Nulla corpora morbis minus obnoxia reperies, quam*

eorum,

eorum, quæ a prima ſtatim infantia, motu gladiatorio, palæſtrico, firmitatem ſibi contraxerunt, viriumque robur, quod quum in ſeram ætatem extendant, immunitatem ſibi a morbis procurant; quod infinitis obvium eſt exemplis.

§. VII.

Inter omnes vero motus ſpecies, equitationi primum concedendum eſſe locum, & ſana medica ratio dictitat, & ipſa experientia confirmat. Siquidem, totius corporis tam internas & externas partes, æquabili ſuccuſſione afficit, & motum ac circulum ſanguinis, inprimis per meſenterium & viſcera abdominis, qui ordinario fere difficilis eſt, procurando, meſenterii glandulas reſerando, tonumque viſcerum & ſtomachi roborando, in malo ſic dicto hypochondriaco, hyſterico, cachexia, hydrope, ac febribus lentis mirabilem ſane opem præſtat. Primus fere omnium, ORIBASIVS, magnas ſanandi partes equitationi tribuit, quod vel ſequentia loca indicant: *lib. IV.* enim *c. 24.* hæc perhibet: *Equitatio magis, quam omnes reliquæ exercitationes corpus præſeruat, ſtomachum & ſenſuum organa confirmat, eaque reddit acutiora.* Et, *in capite de equitatione*, ita ſcribit: *Si vehementer impellatur equus, quamvis totum corpus laborioſe concutiat, tamen aliquid utilitatis affert; ſiquidem magis, quam omnes aliæ exercitationes, corpus & præſertim ſtomachum firmat.* Ex recentioribus vero nemo rectius de equitatione, ejusque in medendo viribus, ipſo SYDENHAMIO diſſeruit: hinc in *Oper. pag. 476.* in malo hypochondriaco, & paſſione

hysterica, non satis laudare ejus usum potest. Meminit enim sacerdotis malo hypochondriaco vehementer correpti, qui sine alio pharmaco, sola equitatione pristinum acquisivit vigorem, & *ibid.* hæc refert: *multi mihi sanguine juncti, tabidi & phthisici, multum terrarum, equo vectore, peragrantes, ex meo consilio, sanitati sunt restituti, medicamentis aliis frustra adhibitis.*

§. VIII.

Verum enim vero, cum nullum, etiam efficacissimum & tutissimum, si quis eo recte utatur, remedium sit, quod non præpostero ejus usu, plus noxæ quam levaminis afferre possit: ita etiam id ipsum, de exercitio corporis, si imprudenter suscipiatur, tenendum esse animadvertimus. Nam plura nobis, intra aliquot annos, innotuerunt exempla, ubi valde imbecillis hominibus, hectica & phthisi laborantibus, vel quorum, a morbo præcedente, vires & humores vitales penitus exhausti & consumti fuerunt, fortior motus, lignorum videlicet cum serra scissio, ac sectio, improvide fuit commendatus, quos dein in animi deliquium, quod brevi excepit mors, collapsos fuisse perspeximus: motus enim paulo fortior, licet vires restauret, eas tamen adhuc sufficientes, licet quodammodo suppressas requirit. Quin, varia dantur motuum genera, quorum quædam sunt fortiora, ut cursus, venatio, pilæ lusus, armorum & palæstrica exercitia; quædam mediæ naturæ, ut ascensus scalarum, vectura in curru, equitatio paulo validior; quædam

sunt

ſunt leviora, ut equitatio lenta, lectica, deambulatio, frictio, vox clara. Quas diverſas motuum ſpecies, pro virium menſura, proportione, & corporum robore, vel debilitate, circumſpectum oportet Medicum ordinare & præſcribere. Quod diſcrimen & obſervationem, ipſos veteres, inque primis HIPPOCRATEM animadvertiſſe, video: nam, *lib. de intern. affect. Sect. 33. ſplenetico ægro, ſi validus fuerit, per tres dies, ut ad ligna ſecanda cogatur*, conſulit. Et *libro cit.* §. *28. Si potens eſt cachecticus*, inquit, *luctetur ſummis humeris & laboret per circuitus multos in die.* Et CORNEL. CELSVS *lib. I. cap. 2.* dum ad valetudinem integram ſervandam, varia motus genera commendat, inter hæc aſcenſus quoque & deſcenſus mentionem injicit; nimirum *qui quadam varietate*, ut inquit, *corpus movet*; addit: *niſi corpus perquam imbecillum eſt.*

§. IX.

Præterea & certum tempus, ſi quis exercitatione, præſertim paulo fortiori, pro remedio uti velit, obſervare convenit. Nam, nec mox ante cibum, nec mox poſt eum ſumtum utilis eſt, quia concoctionis opus inde perturbatur; ſed commodiſſime abſoluta concoctione, matutino tempore, hora quarta vel quinta a cibo, inſtituitur. Juxta HIPPOCRATIS enim effatum: *Deambulationes matutinæ extenuant, & quæ circa caput ſunt, levia agilia & prompta efficiunt, alvumque ſolvunt.* vid. *lib. Epidem. VI. Sect. 4.* Siquidem peracta concoctione ciborum in primis viis, & ſucci chyloſi di-

ſtributione per totius corporis venas facta, perſpiratio ſive excretio inutilis, qui per cutem fit, humoris, longe promptior, longe liberior atque expeditior reddi, & motu quam facile augeri poteſt. Demum ſi quis exercitationis remedio recte uti velit, & hoc ſervandum eſſe monitum arbitor, ut, pro cujusvis laborantis corporis & morbi natura, determinatus & proportionatus modus & menſura, in eo præſcribatur. Si virium ſatis eſt, in obfirmata chronica paſſione, diutius corporis labori & exercitationi eſt inſiſtendum. Novimus melancholia hypochondriaca ad furorem usque affectos, peregrinatione facta, per pedes, viginti imo triginta milliarium fuiſſe ſanitati mentis & corporis redditos. Novimus etiam lenta equitatione, ter vel quater de die per dimidium horæ facta, duorum menſium ſpatio, atrophia & lenta febre extenuata corpora integre reſtituta.

§. X.

Præter motum & corporis exercitationem HIPPOCRATES, ſuperius citato loco, ad valetudinem conſervandam & amiſſam, ſine Medicorum vel potius medicamentorum uſu, reſtituendam, plurimum inediæ tribuit. Neque id aſſertum, clariſſimis rationibus & indubia experientia deſtituitur: nimia enim edendi intemperantia ſive ciborum ingluvie, complures & valde difficiles ac diuturnas paſſiones, inter quas hyſterica & hypochondriaca primas merito tenet, cum ſuis quæ ipſam comitan-

tur

tur & excipiunt pathematibus; item, quæ ex nimia ſanguinis vel ſuccorum pravorum abundantia naſcuntur morbi, progigni compertiſſimum eſt. Recidivæ quæ poſt febres intermittentes ſanatas frequentiſſime fiunt, vix aliis cauſis, ac vegetiori appetitui largiorique cibo ſumto, præſertim ſi accedat ex frigido & ex ſeptentrione ſpirante aëre, prohibita tranſpiratio, debentur. Cachexiam, hydropem, ſcorbutum & morbos capitis, affectus ſoporoſos, ac paralyſes, a ſanguinis & ſuccorum, ob nimiam voracitatem in vaſis congeſtorum copia, ceu genuina & proxima cauſa proficiſci, rationali pathologiæ & therapiæ dediti quam optime noverunt.

§. XI.

Profecto nullum corpus, plus morbis obnoxium, difficiliorisque ſanationis eſt, quam copioſis & impuris ſuccis repletum; adeoque peritiſſime, CELSVS *lib. I. c. I.* ſcribit: *corpora, quæ more athletarum repleta ſunt, cellerrime & ſeneſcunt & ægrotant.* Neque deficit ratio: nam, quando ſupra modum, ac vis ventriculi & inteſtinorum motrix & periſtaltica concoctionem maxime adiuvans, ferre & ſubigere poteſt, cibus ingeritur, multæ emergunt cruditates, atque magna humorum vitioſorum colluvies, quæ primis viis inhærens, ructus, flatus, borborygmos, inflationes, hypochondriorum tenſiones, alvi conſtipationes & interdum nimias fluxiones ſuſcitat, ingignitur. Quanta autem mala & damna, ex vitiis primæ dige-

ſtionis, in viſcera reliqua corporis redundent, & quam graviter inde omnium partium functiones lædantur, nemo rectius, quam Medicus ſanioribus philoſophiæ rationalis dogmatibus inſtructus, pernoſcit.

§. XII.

Quamvis vero major cibi copia probe concocta fuerit, in corpore ſcilicet firmo & robuſto, nihilo tamen ſecius nimia ſucci chyloſi, & quæ ex eo producitur ſanguinis exuperantia, ſive plethora, ad multas & graves affectiones ſternit viam ampliſſimam, in quo, etiam veterum conſtans & unanimis ſemper ſtetit ſententia. Ratio quoque eſt in procinctu: nam nimia humorum copia reſiſtendo, vim cordis, arteriarum, aliorumque tubulorum motricem, ſyſtalticam, elaſticam, quæ regit in tota machina vitales motus, progreſſivum & circularem, quo utilia retinentur, inutilia excernuntur, minuit ac labefactat, quo inde in laxioribus & imbecillioribus, inferioribus præſertim, & multum remotis a corde partibus, inque vaſis maxime venoſis, ſtagnationes, humorum decubitus, infarctus, obſtructiones, corruptiones, & impetuoſæ etiam interdum ad removendas eas, a provida natura, cum fortiori ſtrictura & ſpaſmo inſtitutæ motiones proveniunt; quæ omnia, totam œconomiam animalem perturbant.

§. XIII.

Quum vero hæc innumera fere mala, primam ſuam a nimia ciborum appetentia, victu pleno & largo,

go ducant & trahant originem; quantum utilitatis & salubritatis ad ea avertenda & sananda, in parco & tenui victu, abstinentia per aliquot dies a cibo, sive inedia repositum sit, quisque clara & sana ratione instructus, quam facile poterit intelligere. Quapropter, non sine, sed certe, cum magna & fundata ratione, Medicorum antiquissimi & optimi scriptores ad custodiendam vitam & sanitatem, morbosque avertendos id remedii non satis laudare & commendare possunt.

§. XIV.

In confirmationem hujus, placet saltim pauca adferre testimonia. Ita HIPPOCRATES, *lib. de morb.* it. *VI. Epidem.* aperte scribit: *sanitatis studium, non satiari cibis.* Et alibi: *nihil magis ad sanitatem facit, quam non satiari cibis & impigrum esse ad labores.* Item: *si quis pauca edat nullum morbum experietur.* Et *libr. de prisca Medic.* ita fatur: *fames plurimum potest in hominum natura, ad sanitatem.* Eadem pariter est CELSI sententia lib. II. cap. 16. hæc tradentis: *non ulla res magis adjuvat laborantem, quam tempestiva abstinentia:* addit, *intemperantes homines apud nos, sibi cibi tempora, modum curantibus dant.* Sic PLINIVS *lib. XVIII. cap. 5.* Longe utilissimam esse ad sanitatis conservationem, in cibis temperantiam affirmat. *Vt enim,* inquit, *tempestiva abstinentia, summas in secunda valetudine partes sibi vindicat: ita quoque in adversa plurimum momenti obtinet; sanat enim plenitudinem, nimirum obesos, pituitosos, vitiaque ex pituita*

nata,

nata, apoplexiam, epilepsiam, comata, vertigines & id genus alia. Et SENECA, *lib. I. epist. 95.* hæc habet notatu digna: *Antiqui Medici nesciebant cibum dare sæpius, & vino fulcire venas cadentes; itaque nil erat opus, tam magna Medicorum suppellectile, nec tot ferramentis & pyxidibus.* Philosophi Plato, Zeno, Socrates simplici victu, tenuique diæta consenescebant. De quibus PORPHYRIUS *lib. IV. de abstinentia*, testatur: *quod carnibus abstinuerint, sponte ex terra crescentibus contenti; atque ita summa illorum vita fuerit cum sanitate.* Et PLATO *in Charmide, temperantiam vitæ custodem* appellat.

§. XV.

Neque nobis desunt literarum monumentis inscripta exempla, virorum qui a prima ætate valetudinarii fuerunt, & sine ulla medicamentorum ope, parciori victu, moderata diæta, & abstinentia ab omni repletione potus & cibi, egregie valuerunt, & ad octuagesimum, imo nonagesimum & ultra annum, sub vigore mentis & corporis vitam produxerunt. Nam uti doctissime scribit FERNELIUS *lib. I. de morb. caus. pag. 210. Inedia ac parcior & tenuior victus, corpus pervium patensque reddit, obstructiones expedit, flatus, alvi fæces, urinas, cerebri, omniumque partium excrementa movet & excludit; atque, si impurum corpus vitioso humore perfunditur, cruditates concoquit & emendat, tenues & inutiles humores exhaurit aut halitu dissipat, crassos vero & cuique parti tenacius inhærentes proritat atque movet.* Ita abstinentiæ & inediæ tanta inest vis medicinalis, ut non

modo

modo in vitiis stomachi omnibus fere, in quibus eam CELSVS *lib. IV. pag.* 217. commendat, colluviem crudorum humorum absumendo calorem & tonum deficientem restituat, sed & copiam seri impuri in reliquis corporis partibus evacuando solidorumque tonum ac elaterem restituendo, iis affectibus, qui ex nimia seri proveniunt abundantia medeatur atque occurrat insignissime. Quadrat hinc pulcherrime *aph. 59. Sect. VII.* HIPPOCRATIS, ita habens: *corporibus præhumida carne præditis fames commendanda est, quæ exsiccat corpora.* HEVRNIVS in hunc locum addit: *quia sensim & æqualiter totum corpus exsiccat.*

§. XVI.

Ex hisce igitur dictis & adductis facile jam intelligi posse arbitror, quare in morbis capitis gravioribus, ut sunt: paralysis, affectus soporosi, melancholia, incubus, epilepsia, veteres inque primis CELSVS imo HIPPOCRATES *lib. popul. VII. p. 858. exercitium corporis & abstinentiam a carnibus præsertim pinguibus, a vino etiam,* maximopere commendarint. Qui iidem auctores in morbo cachectico, icterico inque omnis generis cutis vitiis, ulceribus, scabie, elephantiasi, cibum paucum sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus, item aliquot dierum inediam ac sudorem per laborem corporis, præ omnibus aliis remediorum generibus mirifice extollunt. Vide sis CELSVM *lib. III. cap. 25.* Et THEOPHRASTVS *lib. V. philos. auctor est: absti-*

nentiam rationis usum reddere, quia multum edere & carnibus vesci eum adimit, animosque efficit tardiores, & eos immani quadam dementia complet. Minime vero opus esse autumo, in hujus rei illustrationem latius divagari, quum mihi liceat provocare ad *D. D.* PRÆSIDIS probatissimam experientiam, qui ad obfirmatam luem scorbuticam, nec non eam quæ ex impura Venere nascitur radicitus tollendam, imo ad ulcera cachecticorum cum summa corporis lassitudine juncta sananda, non tutius, non certius & quod majorem ægrotantibus opem tulerit remedium, præter curam emaciantem, per mensem vel duos institutam, nimirum quæ in tenuiori victu & abstinentia a carnibus, præcipue pinguibus, motu convenienti corporis & loco potus decoctorum usu, ex lignis & radicibus temperatioribus atque aqua paratorum, interpositis idoneis laxantibus consistit, se unquam fuisse expertum, plenam nobis fidem fecit.

§. XVII.

Et certe, ut non dissimulemus veritatem, sed eam aperte & ingenue profiteamur, posset quidem quisque hominum bene & per totam vitam valere ac penitus omni sanguinis missione carere, si temperanter & moderate viveret, & pro ciborum mensura, convenienti corpus motu exerceret. Quum autem luxuriam & perditam ciborum ingluviem cum otio & desidio declinare homines nolint, ut potius saluberrima hæcce remedia plures & fere omnes abhor-

reant

reant, utique venæsectione opus est, qua ad nimiam vasorum plenitudinem, quæ subinde præsens & subitum periculum minatur tollendam, ut sunt: apoplexia, hæmoptysis, phrenitis, peripnevmonia, angina, febris synocha, inflammatio & spasmodicus intestinorum dolor, non dari potest facilius, præsentius & efficacius remedium; neque minus hac multæ diuturnæ & dolorificæ passiones, ut rheumatismi, arthritides, phthisis, pathemata hypochondriaco-spasmodica, calculus, ischiadicum malum, si in corporibus copiam sanguinis alentibus ac viribus satis constantibus convenienti tempore & modo administretur, averti possunt quam felicissime.

§. XVIII.

Videmus etiam frequentissime, a nimia sanguinis copia, quæ minuendo solidorum elaterem, promtiorem alias ac liberiorem sanguinis & humorum circulum reddit tardiorem, salutares valde excretiones per transpirationem, per alvum, per urinam, item solennes & criticas sanguinis profusiones per uteri ac per ani venas fuisse suppressas. Neque tamen hoc loco, & hac occasione præterire & reticere possumus, quod nonnulli, nostris præsertim temporibus, efficacissimo hoc remedio cum damno ægrotantium sæpius abutantur, non considerantes, insignem esse differentiam inter plethoram ad vasa, quæ nimium distenta remorantur circulum sanguinis ac vires inter premuntur; & inter eam, quæ a veteribus dicitur plethora ad vires, ubi ex virium defectu positivo, atque etiam ex inopia sanguinis

guinis fit, nouis sed potius humores serosi increscunt & non probe circulantur. Quo posteriori casu, nimiæ & repetitæ sanguinis detractiones plus utique vires exhauriunt, stomachum infirmant, excretiones retardant & morbos sæpe insanabiles reddunt; Igitur hac ratione, optimo & maxime innocuo huic remedio temerarie pessima fama infertur.

§. XIX.

Missa perquam utili hac materia, ad aliud genus remedii simplicissimi, quod vulgo vilis habetur pretii, cui tamen maximam & prorsus mirabilem ad conservandam vitam & medendum, inexhausta DEI bonitas indidit efficaciam, nos convertimus. Et hoc est ipsa aqua communis, quæ uti omnium animantium corporum præcipuum est elementum constitutivum, ita etiam summum medicamentum; cujus uberiori potu, juxta *locum* HIPPOCRATIS *citatum*, ægrotantium plures, sine Medicorum ope convalescunt. Saluberrimum hujus autem in Medicina usum, antequam paulo pressius prosequamur, principia & ingredientia illa a quibus proxime ejus in corpus humanum pendet efficacia, paulo accuratius examinabimus.

§. XX.

Primum autem monendum esse ducimus, nos non omnem promiscue aquam quia magna inter eam differentia occurrit, ad salutarem usum commendare, sed eam potissimum quæ limpida, levis, pura

pura est id non heterogeneis multis sive alienæ naturæ partibus e. g. terreis, salinis imprægnata & frigida, sive ex fontibus fluviis vel ex pluviis desumta. In hac ipsa TRIA potissimum medicam considerationem promerentur. *Primo*, humidum quod præcipuum formale & essentiale est hujus elementium. *Dein* tenue illud spirituosum sive potius æthereum, quod intime partibus ejus immixtum hæret. Et Denique, ipsum frigidum principium. Ab hisce utique singulis, magna & salutifera in animale corpus virtus redundat.

§. XXI.

Sine sufficienti enim aquei elementi copia, nec vitam nec sanitatem consistere, nec ullum morbum sanari posse, iis plane qui interiora artis nostræ haud leviter attigerunt perspicuum est. Nam natura veterum, illa vitæ conservatrix & morborum optima sanatrix, nihil aliud est quam sanguinis & humorum perennis progressivus & circularis motus, cujus beneficio, œconomiæ vitali amica retinentur, quæ vero aliena expelluntur; ut hac ratione, ab interitu corruptibile corpus vindicetur. Quum autem hic ipse in orbem abiens motus per tenuissimum vasculosum animale contextum corpus, sine sufficienti liquido consistere nequeat, quam necessaria & vitæ utilis sit liquidi copia, jam constat planissime. Atque id etiam clarissime evincit experimentum, quo constat, in lacte humano quod non nisi chylus est, vel in san-

guine arterioso septem partes aquei, & in sani hominis venoso, tres partes ejus ad unam partem solidæ & siccæ substantiæ contineri, quod si lento calore humidi facta fuerit evaporatio.

§. XXII.

Vnde manifestum euadit, liquidum, si quis sanus persistere velit, longissime superare debere solidum quod in cibis est, ne humores convenienti carentes fluxilitate inspissescant, in minimis vasculis secretoriis & excretoriis hæreant atque subsistant; & hinc inde salutaribus evacuationibus suppressis, copia sanguinis & seri impuri increscens & liberam humorum circulationem impediens, diuturnas & periculi haud expertes concitet passiones, cujus generis sunt: morbus cachecticus, malum scorbuticum, arthriticum, nephriticum, neque minus hypochondriaca & hysterica pathemata, quibus quam maxime obnoxii sunt ii homines & præsertim mulieres, quæ parciori utuntur potu & desidi atque sendentariæ addictæ sunt vitæ: cum e contrario, eos qui copiosum tenuem & humidum victum, iuscula videlicet, cerevisias valde tenues, imo ipsam aquam puram & frigidam in usu habent, ac frequentius infusis herbarum temperatarum ex aqua calida utuntur, motuque ac clamore simul exercent corpus, ab omnibus fere morborum insultibus, tutos ac immunes permanere experientia plane indubia edoceamur.

§. XXIII.

§. XXIII.

Equidem nos si quid judicare possumus, nullum, sive acutus sive chronicus sit, morbum sine sufficienti & tenui aqueo potu sanari posse, adeo ut huic præcipua & medicinalis virtus adscribi debeat, ingenue asserimus ac profitemur. Nunquam cura febris, sive sit chronica intermittens, sive continua & acuta, sine largo satis aquæ, sive calidæ sive frigidæ, vel cerevisiarum tenuium aut ptisanæ potu feliciter absolvitur; modo debito tempore, ordine & mensura subministretur. Nam sine humidi copia, vehemens ille, qui carnem & vires consumit mixturamque sanguinis temperatam destruit æstus, vix ac ne vix quidem sedari potest. Neque deficiente hoc, stagnationes & obstructiones, quæ maxime febrium causam constituunt solvi, neque excretiones & quidem cuticularem illam, qua potissimum id quod febrem fovet & concitavit expellitur, recte succedere posse, res est in aprico posita. Quippe medicamenta fere omnia, febrilibus compescendis motibus a Medicis dicata, ut diaphoretica, diuretica, incidentia, laxantia, & roborantia, nullius fere effectus sunt, nisi ab humido copioso illa secundentur & promoveantur.

§. XXIV.

Ecquis est, qui sine salutiferorum fontium sive aquarum mineralium frigidorum & thermalium usu, tutius, melius & certius tollere vel minimum minuere

aut levare chronicas & difficiles paſſiones, quibus genus humanum ſubinde afficitur & cruciatur, majora denique mala avertere, vel quod præcipuum eſt ab ejusmodi morbis, corpora ad eos diſpoſita, vindicare ſuis pharmacis ſpecificis & arcanis audeat ſibique perſuaſum habeat? Harum nimirum & ſumma aliis virtus remediis in affectibus debellandis longe ſuperior, ſanæ rationi, ductui & ordini naturæ non modo convenientiſſima eſt, ſed & per tot ſecula firma eſt ſtabilita experientia, ut profecto deriſui ſe dent, qui vel ex ignorantia, vel ex affectu, hanc a Sapientiſſimo Numine, generi humano providentiſſime gratis conceſſam medicinam flocci faciunt vel plane contemptui habent.

§. XXV.

Peropportunam nobis interea, hæc noſtra, de aqua meditatio largitur occaſionem, curioſam pariter ac utilem movendi quæſtionem: utrum incomparabilis harum aquarum efficacia, eis quæ in viſceribus terræ primario admiſcentur varii generis ſalibus & mineralibus, an aqueo potius elemento accepta referenda ſit? Nos certe tuemur poſteriorem ſententiam, ita tamen ut ſtatuamus ipſam aquam ab admixtis hiſce rebus, quæ utique activæ indolis ſunt, majorem vim poros intimius penetrandi, & obſtructiones reſerandi & excretiones promovendi acquirere, quia ſine ſufficienti vehiculo aqueo, parum admodum in dictis morbis hæc præſtare poſſunt.

§. XXVI.

§. XXVI.

ALTERVM aquarum salutiferum ingrediens est ipsum elementum aëreo-æthereo-subtilissimum, quod intime ejus poris innatat & immersum est, quo aqua nulla, præsertim quæ recens ex fontibus deprotmitur, antequam calore ejus maxima pars effugiacaret, ita tamen, ut major vel minor ipsis insit quantitas. Ab hoc elemento dependet aquarum levitas, subtilitas & medicinalis poros penetrans ac roborans virtus. Quod ipsum etiam subtile ac spirituosum principium, quo acidulæ tam calidæ quam frigidæ copioso instructæ sunt, multum harum aquarum medicam virtutem adjuvat. Et quo magis aqua fœta hoc est elemento, quod maxime ex levitate & prompta evaporatione, nec non ex ingenti bullularum copia in vacuo prosilientium cognoscitur, eo salubrior est æstimanda, eo etiam aptior usibus œconomicis, in coquendis cibis, in extrahendis vegetabilium, radicum, herbarum per infusionem viribus evadit. Ad quod hoc notatum volumus: aquam, quo diutius coquatur, eo minus aptam esse ad extrahendam gratam & sapidam ex herba Thee, vel fabis Cofféesubstantiam; & hinc statim post primam ebullitionem, optime in hunc finem adhiberi.

§. XXVII.

Asseruimus in ipso frigore aquæ lympidæ & puræ insignem ad Medicum usum residere virtutem.

Veteres Medicorum HIPPOCRATES, CELSVS, GALENVS, RASES, potionem aquæ frigidæ plurimis & gravibus in morbis, ut sunt ardentes & cholericæ febres, magnæ infirmitates ventriculi & intestinorum, dolorificæ, flatulentæ, item quæ ex partium nervosarum resolutione & infirmitate oriuntur passiones, ut paralyses, catharri, rhevmatismi, frequentissimo in usu habuisse & laudabilem ejus in hisce morbis effectum prædicasse, ex eorum quæ posteritati reliquerunt monumentis abunde licet animadvertere.

§. XXVIII.

Inter plurima vero quæ extant loca, perpauca saltim huc adducere placet. CELSVS *lib. I. cap. 8. iis, qui tarde concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur ac qui propter ardorem aliquem, noctu sitire consueverunt, antequam quiescant, duos vel tres cyathos frigidæ per tenuem fistulam bibendo*, suadet. Et si D. D. PRÆSIDIS probatissimam experientiam interponere integrum est, is ex imbecillitate ventriculi & intestinorum laborantibus, qui præcordiorum anxietates cum phlogosi & lassitudine, sanguinisque ebullitiones fuerunt cum pulsu celeri & difficili respiratione passi, ante lecti introitum, solam aquam frigidam optimæ notæ paulatim assumendam sæpius optimo cum successu suasit. CELSVS *in præfat.* meminit Medici cujusdam CASSII, qui febricanti cuidam & magno siti affecto aquam frigi-

frigidam porrexit, qua protinus eam sedavit ac somno & sudore discussit. Et HIPPOCRATES *lib. Epid. VI. Sect. 4. ad refrigerandam calidam naturam*, *conferre* dicit *aquæ potum & quietem.* Neque minus laudatus jam CELSVS, *lib. I. c. 2. iis qui ex prava concoctione crudum sine præcordiorum dolore ructant*, *ex intervallo aquam frigidam bibere & se continere* commendat. GALENVS ad ardorem in febribus temperandam præbuit aquam frigidissimam ad satietatem; qui idem in colica quoque biliosa ejus usum non satis dilaudare potest.

§. XXIX.

Ceterum illud certissimum est, quod hydropotæ longe melius valeant & maxime ab articularibus doloribus immunes degant, quam qui cerevisiis, vino & potibus inebriantibus utuntur. Id quod illustri testimonio D. D. PRÆSIDIS confirmare possumus, quippe qui nobis benevole communicavit, se ex aquæ puræ ac frigidæ usu & potu, valde tamen cauto & circumspecto, per aliquot annorum spatium, in levandis & sanandis obstinatis affectionibus, quæ vix ullo remedio cedebant, longe præstantiorem vidisse effectum, quam ex aqua calida sive simplici sive in infuso usurpata; quemadmodum id superiori anno habita dissertatione, *De potus frigidi salubritate*, fusius ostendit ac demonstravit, varia quoque perutilia quæ hic merito conferri merentur monita adiecit.

§. XXX.

Quemadmodum vero experientia, quæ optima veritatis medicæ est parens, habemus confirmatum, eos qui supra modum & quotidie fere potibus spirituosis indulgent, capitis & artuum doloribus, rhevmatismis, calculo, catharro suffocativo & maxime effrenibus hæmorrhagiis esse obnoxios: ita qui ab iis potibus abstinent & tenues potiones ipsamque frigidam aquam vel vinum cum multa aqua dilutum in quotidiano usu habent, a vehementibus hisce malis immunes persistere, identidem observatione constat certissima. Possemus hujus asserti veritatem pluribus exemplis ac testimoniis confirmare, si instituti & brevitatis ratio id permitteret; ast, cum plane constet D.D. PRÆSIDEM superioribus annis, ob ingentem & multiplicem ejus in præservando & morbis oppugnandis utilitatem, aquam tanquam universalem medicinam, in dissertatione peculiari non ita pridem Parisiis Gallico sermone reddita, quæ ab iis qui medicam praxin intendunt atque intelligunt legi meretur, plurimum commendasse, nos huic labori merito supersedemus.

§. XXXI.

Equidem omne frigidum naturæ humanæ, quæ temperato semper gaudet calido, ac humores valde fluxiles & tenues motibus vitalibus aptos desiderat, nervosisque pariter ac membranosis partibus solidis,

testi-

testimonio ipsius HIPPOCRATIS valde alienum & inimicum habetur; neque ullum fugiit quam subita & gravia imo funesta a largiori potus frigidi haustu subinde fuerint damna oborta: hæc tamen omnia, de imprudenti & inconsulto frigidorum usu intelligenda sunt; nullum enim heroicum, nullum forte & magnæ in medendo efficaciæ remedium est, quo non possimus in pernitiem corporis humani abuti. Calidum ipso teste HIPPOCRATE *Sect. V. aph. 16.* naturæ humanæ alias admodum amicum, carnium laxationem, nervorum imfirmitatem, mentis stuporem, hæmorrhagias, lipothymias quæ sunt ejus naturæ ut mortis consecutionem afferant, iis qui eo diu multumque utuntur, inducit. Nam & calido & frigido sua iuvandi & nocendi virtus constat, calidum videlicet tenues & fluxiles servat humores, partes duras & tensas emollit & laxat atque salutares movet excretiones; sed ubi jam æstus nimius est in corpore & omnia in motu & fluxilitate, vires soluit & dissipat, vimque solidorum elasticam & systalticam vitalem subtrahendo valde nocet. E contrario, frigus solidis partibus, ubi ab excessivo æstu & humido earum vis elastica systaltica, quæ regit maxime fluida & eorum motibus salutaribus præest, nimium relaxata & soluta est, elaterem tonum ac robur restituit, intestinumque præcalidum sanguinis motum & orgasmum temperat, circumspecto nimirum tempestivo & moderato ejus

usu; qui ubi negligitur, & vel solidis nervosisque partibus rigore & spasmo affectis, vel subito & in nimis larga quantitate corpori æstuanti ac sudore diffluenti ingeritur, incrassando humores, eosque circulationi per minima vasorum ineptos reddendo, frigidum utique pernitiosissimum est.

§. XXXII.

Denique iis rebus, quæ non procul quærendæ & quasi nobis domesticæ magna tamen virtute medicinali instructæ sunt, balnea quoque ipse HIPPOCRATES accenset; quorum virtus identidem ab elemento aqueo, eoque vel frigido vel calido unice venit derivanda. Afficiunt hæc vero quam maxime integumenta corporis cutim & qui ei substernuntur musculos, tendines, vasa ac nervos; si in justa temperie non sunt constituta, sed præter naturam nimis relaxata vel constricta; utroque enim vitio si laborant, mox totum corpus propter mutuum nexum & conspirationem partium inde male afficitur, & enim internis partibus præter naturam se habentibus, ut videre licet in febribus convulsionibus, affectibus spasmodicis, etiam externas partes & ipsam cutem ceu valde nervosam & sensilem in consensum rapi conspicimus; unde non modo laborantibus externis, sed etiam internis partibus succurri posse balneis, ratio ac naturæ ductus suadet & experientia confirmat.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Miræ & fere ineffabiles sunt utilitates, quas balnea, quibus vel inferiorum partium ut pediluvia temperata, vel superiorum nimirum capitiluvia etiam accensemus, ex aqua tantum dulci parata, in doloribus, spasmis, contracturis, omnibusve partibus frigore & rigiditate affectis recte usurpata præstant. Adeoque quam insignes & eximias vires in morbis internis gravioribus & diuturnitate molestissimis, ut sunt affectio hypochondriaca, hysterica, colica, calculosa; in deliriis quoque mania & melancholia mitigandis & curandis, balnea temperate calida exerant atque ostendant, iis, qui praxin exercent & intelligunt optime cognitum & perspectum est. Quam materiam, cum fusius olim D. D. PRÆSES persecutus fuerit in dissertatione: *de usu balneorum ex aqua dulci*, ideo lectorem eo remittimus.

§. XXXIV.

Præter balnea calida vero etiam frigida peculiarem plane in medendo promittunt efficaciam. Romanam pariter ac alias gentes balneis olim frigidis, non tam delectationis & munditiei quam sanitatis causa usas fuisse constat; quod remedium in Anglia retentum fuisse Buxtoniensia, quæ maximæ in sanandis morbis efficaciæ perhibentur, inprimis testantur, de qua re certe doctissimi Angli FLOYERI *tractatus De usu balneorum* evolvi meretur. Prosunt autem quam maxi-

maxime in affectibus paralyticis, inque malo hypochondriaco, hysterico ubi ventriculi & intestinorum tonus solutus est, in malo ischiadico, rhevmatismis, artuum & capitis doloribus, hujusque generis similibus. Neque exempla desunt melancholicorum pariter ac maniacorum balneo frigido curatorum, quale de mania curata *Clar.* MICHELOTTVS in M. N. C. *vol. I. obs. 102. pag. 191.* refert.

§. XXXV.

Suffragatur nostræ quoque sententiæ hoc in genere antiquitas. Nam *lib. II. cap. 5.* CELSVS inquit: *Neque his solis, quos capitis imbecillitas torquet; usus aquæ frigidæ prodest, sed iis etiam quos assidue lippitudines, gravedines, destillationes tonsillæque male habent; his autem non caput tantum quotidie perfundendum, sed os quoque multa frigida aqua fovendum est, Præcipueque omnibus quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est ubi gravius cœlum austri reddiderunt.* Neque prætermittendus ex eodem Auctore alius de hac materia illustris locus, qui extans *lib. IV. cap. 5.* hic est: *vulgatissimum pessimumque stomachi vitium est resolutio, id est, cum cibi non tenax est, soletque desinere ali corpus ac si tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones, exercitationesque superioris partis necessariæ; & perfundi frigida atque in eadem natare, canalibus ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum, & magis etiam a scapulis, id quod contra stomachum, consistere in frigidis medicatisque*

fonti-

fontibus, quales Cutiliarum Sumbruinarumque sunt, salutare est. Quo loco aperte CELSVS profitetur, balneum calidum minime prodesse, ubi stomachi vis concoctrix fracta ac debilitata est, quam potius frigidum egregie excitat atque erigit.

§. XXXVI.

Paucis ut dicam meam sententiam: exerit frigidum balneum, quam maxime virtutem suam tonicam & elasticam vim motricem partium solidarum præsertim externarum, etiam ipsius stomachi atque intestinorum penitus solutam vel relaxatam restituendo, ut majori vi ac robore fluida regi & propelli per canales possint, inprimis ubi eorum infirmitas ex nimia humiditate vel excessivo calore, qui solvit tonum, oborta fuerit. Certe notatu digna sunt quæ hanc in rem scribit HIPPOCRATES *de humid. usu* §. 6. item *lib. II. de diæta* §. 35. *calido balneo corpus magis perfrigeratur, post frigidum potius concalescit.* Sed hæc satis de hac materia. Possemus adhuc plura, ex ipsius HIPPOCRATIS supra citato loco, de quietis, de somni, & præter hæc de lactis & ejus seri, de jusculorum quoque medicatorum mira in medendo efficacia adducere, si uberiorem harum rerum evolutionem & disquisitionem, temporis pariter ac brevitatis studium permitteret.

Err. P. 27. l. 26. vires inter, del. *inter* p. 28. l. 1. novis l. *nenis*, p. 29. l. 1 est id, l. *id est*. p. 32. l. 7. aliis l. *virtus aliis*. p. 33. l. 4. l. *depromitur* l. 5. l. *effugiat*, p. 37. l. 2. l. *fugit*, l. ult. del. *adhi*. p. 38. l. 19. l. *etenim*. in Ep. p. ult. l. 1. pro aductus l. *aditus*.

CLARISSIMO NEC NON DOCTISSIMO

DN. CANDIDATO

S. P. D.

PRAESES.

D*Ifficilem valde intricatam atque implexam ad veritatem in disciplinis perveniendam viam esse, communis quidem sed falsa est persuasio. Nam uti veritas omnis in se & sua natura est pura, simplex, facilis & euidens: ita omnium scientiarum fundamenta ejusdem conditionis esse, ii rectius intelligunt qui demum ex labyrintho multorum errorum, opinionum, præjudiciorumque quibus maxima hominum pars premitur emerserunt. Sique id velimus illustrare exemplis: plane cœlestis, qua ad æternam ducimur felicita-*

citatem doctrina, duobus fundamentis, quorum alterum: intima & cum dolore juncta miseriæ post lapsum humanum agnitio; alterum: vera beneficiorum quæ nobis CHRISTVS *peperit applicatio est, absolvitur. Vniversa Iuris disciplina, certe non alia pro fundamento habet principia, quam quod pacta sint fide servanda, atque æqualitas in reddendo & accipiendo sit necessaria; demum illud* CHRISTI *præcepto stabilitum:* quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. *Vnicus omnis generis legum scopus ac finis est salus publica & singulorum conservatio: neque multiplex, sed una virtus legum obedientia. Difficillima, quæ vulgo creditur, numerorum & quantitatum scientia, unice in comparatione æqualium & inæqualium atque inde eruenda proportione consistit. Summa & divina sapientia unico & simplicissimo motu, quod Physici intelligunt, stupenda phœnomena & effectus in universo producit. Valetudinis & secundæ & adversæ præsidium, quid aliud est quam moderatio eorum quæ ad vitam tuendam sunt necessaria? Medicus dum curat morbos nihil aliud exsequitur, quam ut motus vitales solidorum & fluidorum, si ab æquilibrio discesserunt, idoneis remediis in æqualitatem & ordinem reducat. Vides igitur* Clarissime DOMINE CANDIDATE, *non adeo difficilem & perplexum esse, sed simplicem & facilem ad scientias perveniendi aditum.* Tu *ipse hoc commonstrare* Tuo *potes exemplo, qui ob difficilem & molestum plane morbum, sanctioris doctrinæ misso studio, ad sacra artis nostræ ante aliquot annos accessisti, atque ingenium cum judicio scientiarum capax dum attulisti fideli nostra institutione, quæ obscuris omissis non nisi evidentia se-*

quitur, atque etiam assidua & generosa Tua diligentia adductus, tam egregios in theoreticis æque ac practicis consecutus es profectus, ut SVMMIS HONORIBVS *in Arte nostra, unanimi consensu dignissimus fueris judicatus. Nihil reliquum est, quam ut Divinam ulterius gratiam* Tibi *ex intimo affectu apprecer uberrimam, quo sub hujus præsidio, multorum miserorum adversæ valetudini, salutari auxilio & consilio quam felicissime & diutissime præesse possis. Et uti in* Te & Tuas *virtutes semper propensissima fui voluntate: ita nulla præterlabetur occasio, qua deditissimum* Tibi *animum etiam in absentia declarare possim. Vale, & secunda ac perpetua semper fruere valetudine. Scripsi* HALÆ SALICÆ *ipsis Calend. Martii anni* *AE.C. CIↃ IↃ CC XXXI.*

